

28/6

Själv-mord och själv-mords-försök

I SIN REDOGÖRELSE för hälso- och sjukvården år 1947, som i dagarna utkommer, har medicinalstyrelsen framhåvt och i viss mån analyserat en företeelse av stort intresse: förhållandet mellan självmord och självmordsförsök. Fullbordade självmord begås, såsom styrelsen betonar, huvudsakligen av män. Enligt statistiska centralbyråns översikt för år 1946 — ännu icke publicerad — begick detta år 778 män och 267 kvinnor självmord; motsvarande siffror för år 1945 var 761 och 257, för år 1944 671 och 187, och det kan generellt sägas att i Sverige är omkring tre självmördare av fyra män. Vad självmordsförsöken beträffar finns naturligtvis ingen fullständig statistik. Medicinalstyrelsens rapporter, som gäller på sjukhus intagna personer, ger emellertid vissa uppgifter. De visar att det behandlade klientelet till större delen utgörs av kvinnor. År 1947 intogs 972 personer på sjukhus efter självmordsförsök, därunder 417 män och 555 kvinnor; proportionen är ungefär densamma för tidigare år. Av de på sjukhus vårdade dör endast en

bråkdel — år 1947 113; självmordet omfattar medicinalstyrelsens statistik endast en del av de fullbordade självmord som redovisas i statistiska centralbyråns redogörelser.

Av den berörda statistiken framgår vidare att sättet för självmord respektive självmordsförsök i hög grad är betingat av könet. Bland männen är det ojämförligt vanligare än bland kvinnorna att hänga sig eller begagna skjut- eller stickvapen; genom skott (inklusive dynamitskott) begick exempelvis år 1945 179 män men endast 10 kvinnor självmord. Den speciellt kvinnliga metoden är förgiftning. Av 114 självmord genom förgiftning (med undantag för lysgas) år 1945 kom 59 på kvinnor; av 589 redovisade självmordsförsök genom sömnmedel kom år 1947 inte mindre än 393 på kvinnor. Medicinalstyrelsen konstaterar att antalet på sjukhus efter självmordsförsök genom förgiftning intagna personer företer en stark procentuell ökning; år 1938 utgjorde detta antal 60, år 1947 82 procent av alla för självmordsförsök omhändertagna. Detta innebär att de kvinnliga självmordsförsöken i allt högre grad uppmärksammas av statistiken.

De här antydda rönen överensstämmer med uppgifter som förut offentliggjorts i Sverige och i en rad andra länder. Särskilt kan hänvisas till K. G. Dahlgrens på i Malmö insamlad material byggda doktorsavhandling av år 1945. Dahlgren fann att självmord var vanligare bland män, medan självmordsförsök var vanligare bland kvinnor; medan två tredjedelar av de manliga försöken resulterade i självmord, var motsvarande proportion bland kvinnorna en tredjedel, vilket uppenbarligen sammanhängde med att kvinnorna begagnade mindre säkra metoder. Ett stort antal utländska undersökningar, av vilka många refereras av Dahlgren, fastslår en liknande tendens.

I äldre arbeten om självmord — sedan gammalt ett favoritämne för både sociologer och psykologer — uppmärksammades inte självmordsförsöken; man framhöll att tillförlitlig statistik på denna punkt saknades och inte gärna kunde

frambringas. På förhållandet att männen begår självmord i större utsträckning än kvinnorna byggde flera författare, främst den franske sociologen Durkheim och hans skola, vittgående slutsatser. Dels talades om att kvinnan var mera intimt knuten till den kollektiva grupp hon tillhörde och därför inte begick den självständiga och asociala handling som självmordet utgör, dels söktes förklaringen i medfödda kvinnliga karaktärsdrag. Då självmordsförsöken började uppmärksammas i specialundersökningar — särskilt av ett par italienska statistiker i början av 1920-talet — förmärktes ofta en irriterad osäkerhet bland de med självmordssociologi arbetande forskarna. Man betonade (så t. ex. fransmannen Halbwegs 1930) att statistiken över försök måste vara högst otillförlitlig och framför allt att det aldrig med säkerhet kunde utredas om ett försök var allvarligt menat. Att kvinnorna använde osäkra metoder, främst förgiftning, antydes sammanhänga med att de ofta inte ville nå resultat; det talades om teatersjälv-mord och självmordsförsök i utpressningssyfte.

Aven om dessa synpunkter har ett visst berättigande, är det numera omöjligt att i vetenskapliga undersökningar bortse från självmordsförsöken, och en rad äldre konstruktioner av sociologisk typ har därmed blivit förelagade. Om endast sådana självmordsförsök beaktas där livsfara uppenbarligen föreligger, blir risken för att simulanser skall snedvrída statistiken relativt ringa. Vidare är det tydligt att den allvarliga avsikt att begå självmord varom forskarna talat är ett ganska oklart begrepp och att i varje fall en dylik avsikt ofta kan existera vid ett misslyckat försök och stundom kan saknas vid en handling som faktiskt leder till den handlandes död genom eget förvalande.

Uppfattningen att kvinnorna väljer osäkra dödsätt därför att de inte menar allvar begränsas till sin betydelse av flera omständigheter. Ett antal undersökningar visar att sättet för självmord är starkt påverkat av yrke och tradition. Militärer skjuter sig, apotekare och fotografer använder gift; en utredning från Milano tyder rent på att kökspersonal begår självmord med kniv och att arbetare sysselsatta med brobyggnad dränker sig. Av särskilt intresse är att det höga antalet självmord bland militärer — tidigare utgångspunkten för spekulationer om militärens brist på individualitet (Durkheim), deras emancipation från hävdvunna föreställ-

ningar (Tarde) och om militärlivets tråkighet (Bergson) — påstått bero helt enkelt på att de har säkra dödsmedel till hands och därför aldrig begår misslyckade självmordsförsök. Att kvinnorna begagnar sömnmedel och andra föga pålitliga metoder kan därför till stor del antas vara en rent teknisk konsekvens av deras sociala position. Härtill kommer att i vissa länder, där självmordet blivit en konventionell institution, skillnaden mellan könets beteende försvunnit. I Japan, där man skär upp magen eller hoppar ned från ett berg, är antalet misslyckade försök ringa och kvinnorna begår självmord lika mycket som män. I Egypten, där självmord genom förgiftning dominerar, är däremot de misslyckade försöken vanliga både bland män och bland kvinnor.

Det vore önskvärt att den utmärkta svenska statistiken ytterligare utvidgades för att belysa nu antydda och andra närliggande frågor. Relationerna mellan självmord och självmordsförsök skulle kunna klarläggas i samband med kön, ålder, yrke och dödsätt.

Herbert Tingsten